

HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Tässä muistiossa keskitytään arvioimaan valtion talousarvioesitystä ja sen taustalla olevia hallituksen linjauksia eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tehtävien näkökulmasta.

Lukuisista sitoumuksistaan ja lupauksistaan huolimatta hallitus ei ole kyennyt tuomaan eduskunnalle lakiesityksiä tai tekemään muita linjauksia, joilla toteutettaisiin hallitusohjelmaan sisältyvä tavoite työllisyyden edistämisestä julkista taloutta vahvistavalla tavalla. Siksi eduskunnan tulee edellyttää hallitukselta pikaisia ja ennen kaikkia vaikuttavia toimia työllisyyden edistämiseksi julkista taloutta vahvistavalla tavalla.

Koronakriisin takia kasvaneet alijäämät alleviivaavat sitä, että hallituksen tulisi vahvistaa julkisen talouden velkakestävyyttä pitkällä aikavälillä. Kaikkein tärkeintä olisi vahvistaa työllisyyttä. Hallitusohjelmassa on todettu, että ”työllisyysasteen nousu on hallitusohjelmassa tulopohjan keskeisin yksittäinen elementti” ja työllisyystoimilla ”tavoitellaan noin 2 miljardin euron pysyvään tasapainottavaa vaikutusta julkistalouteen” (s. 15). Myös tuoreessa talouden kestävyystiekarttaa koskevassa kannanotossa (s. 4) hallitus linjaa, että 80 000 työllisyyden lisäys vahvistaa julkistaloutta noin 2 miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä.

Hallituksen päätökset ja esityksen edelleen riittämättömiä

Kuluvan vuoden valtion talousarvioesityksen yhteydessä hallitus julkisti 25 kohdan ohjelman, jonka toteuttamisella se katsoi saavuttavansa vähintään 30 000 työllisen lisäyksen valtionvarainministeriön toteamana. Elinkeinoelämän keskusliitto EK piti jo tuolloin ohjelmaa puutteellisena ja sen edustaja totesi TyV:n asiantuntijakuulemisessa, ettei ohjelmalla asetettua tavoitetta ole saavutettavissa.

Nyt eduskunnan käsiteltävänä oleva talousarvioesitys ja siihen liittyvät hallitukset linjaukset ovat edelleen ”alimittaisia” hallituksen tavoiteisiin nähden. Hallitus ei siis ole edelleenkään kyennyt tekemään sellaisia päätöksiä, joiden seurauksena työllisyys kohoaisi vaaditulla 30 000:lla valtionvarainministeriön toteamana. Outoa on se, että hallitus antaa edelleen ymmärtää, että valtionvarainministeriön ”kuittaus” on saatu, vaikka siitä ei ole näyttöä.

EK:ssa tehtyjen laskelmien (<https://ek.fi/ajankohtaista/blogit/naista-syista-hallituksen-viesti-tyollisyystavoitteesta-on-sumutusta/>) mukaan hallituksella on toistaiseksi koossa vain murto-osa vaadituista julkistaloutta vahvistavista työllisyyspäätöksistä. Hallituksen esittämänä eduskunta on korottanut vähimmäispäivärahoja ja toteuttanut perhevapaa-uudistuksen tavoilla, jotka itseasiassa heikentävät työllisyyttä ja julkistaloutta. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alentamisella ja palkkatukiuudistuksella puolestaan on lievä positiivinen työllisyysvaikutus, mutta negatiivinen vaikutus julkiseen talouteen.

Aktiivimalli kakkosen, eläkeputken noston ja poiston sekä oppivelvollisuusiän noston ansiosta hallitus yltää työllisyystavoitteessaan noin 25 000 lisätyölliseen. Tämäkin olettaen, että 55 vuotta täyttäneiden työllisyysasteen nostoon toimeksianto tai siihen liittyvä perälauta realisoituu täysimääräisesti.

Koska monet mainitut toimet ovat kalliita toteuttaa, pääsee hallitus julkisen talouden tasapainotuksessa plussan puolelle vain noin 300 miljonnalla eurolla. Tämä on vain noin 15 prosenttia tavoitteen mukaisesta 2 miljardista eurosta. Eli hallituksen työllisyystavoitteesta on oikeasta saavutettu vasta selvästi alle viidennes.

Mikäli hallitus ei onnistu luomaan tarvittavaa määrää sellaisia työpaikkoja, jotka vahvistavat julkistaloutta VM:n laskemalla tavalla, hallituksen tulisi esittää eduskunnalle tällä vaalikaudella toteutettujen menonlisäysten peruuttamista. Hallitusohjelmassahan on kirjaus, jonka mukaan, mikäli vähintään puolet tavoitelluista työllisyystoimista ei ole valmiina elokuun 2020 budjettiriiheen mennessä, hallitus arvioi aiemmin päätettyjä menolisäyksiä.

EK:n esittämät keskeisimmät työllisyystoimet

On tärkeintä keskittyä sellaisiin toimiin, jotka lisäävät työllisyyttä yrityksissä, siten että työllistymisestä aiheutuu mahdollisimman vähän kustannuksia julkiselle sektorille. Etusijalla ovat toimet, jotka parantavat työn vastaanottamisen ja tekemisen kannusteita, jolloin huomio on työn tarjonnan vahvistamisessa.

Työttömyysturva tulisi tehdä entistä kannustavammaksi. Poistetaan työttömyysturvan lisäpäivät (ns. eläkeputki). Päiväraha porrastetaan työttömyyden keston mukaan: alussa nykyistä korkeampi sekä 3 ja 6 kuukauden jälkeen 10 %:n alenema. Enimmäiskesto lyhennetään 50

päivällä. Alkuomavastuu palautetaan 7 päivään sekä työssäolo- ja palkkahuolto 12 kuukauteen.

Perhevapaauudistus toteutettava siten, että työllisyys kasvaa. Jaetaan vapaat vanhempien kesken siten, että äidin oikeus on yhteensä 7 kuukautta ja isän 6 kuukautta. Kotihoidon tuen enimmäiskesto lyhennetään siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 kuukautta. Hallituksen nykyisen esityksen mukaan työllisyys heikkenee.

Asumiskustannusten omavastuuta olisi lisättävä toimeentulotuessa. Palautetaan asumiskustannusten 7 prosentin omavastuu toimeentulotuessa.

Kotitalousvähennyksen käyttöä olisi vahvistettava nostamalla kotitalousvähennyksen enimmäismäärää. Lisäksi olisi laajennettava vähennyksen käyttö koskemaan myös oman lapsen asunnossa tehtäviä töitä.

Yt-lain alarajaa olisi nostettava esimerkiksi 50 työntekijään. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa on noin 10 100 yritystä, jotka työllistävät 10–19 henkilöä. Määrä on säilynyt ennallaan vuodesta 2013. Yt-lain alarajaa nostamalla varmistetaan, etteivät pienyritykset jätä rekrytoimatta byrokratian pelossa.

Helpotetaan määräaikaisten työ sopimusten tekemistä kevyemmin perustein. EK:n työnantajayrittäjyystutkimuksen (2016) perusteella tällä olisi merkittävä positiivinen vaikutus yritysten rekrytointiaikomuksiin. Poistetaan laista vaade 'perustellusta syystä' alle yhden vuoden työ sopimuksissa.

Lisätään paikallisen sopimisen mahdollisuuksia muuttamalla nykyisiä pakottavia säännöksiä työlainsäädännössä paikallisesti tai työehtosopimuksella toisin sovittaviksi.

Ammatillisen koulutuksen paloista kootaan opintokokonaisuuksia, joita suorittamalla työllistyy avustaviin tehtäviin (esim. hoiva-avustaja, työpaikkaohjaaja).

Kohdennetaan palkkatukea erityisesti oppisopimusopiskelijoiden työllistämiseen.

Lievennetään asiantuntijatyön verotusta Ruotsiin nähden kilpailukykyiselle tasolle.

Työelämä
Vesa Rantahalvari /EL

Muistio

14.10.2020

Lisätiedot:

Johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari
Sosiaali-, terveys- ja työvoimapolitiikka
p. 040 544 4609
vesa.rantahalvari@ek.fi